

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

1

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

הַיָּמִים לְחַיֵּיתָנוּ כְּתִיּוֹם הַזֶּה :
 כִּי וְצַדִּיקָה תְהִי־לָנוּ כִּי־נִשְׁמָר
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹה הַזֹּאת
 לְפָנֶי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר
 צִוָּנוּ : ס שְׁבִיעִי ז ח כִּי יִבְיָאֲךָ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 אָתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִשְׁלַח
 גִּוִּים־רַבִּים י מִפְּנֵיךָ הַחֲרֹתִי
 וְהִגְרָשִׁי וְהִאֲמֹרִי וְהִכְפַּנְעֵנִי
 וְהִפְרֹזִי וְחַחֲוִי וְהִיבֹסִי שְׁבַעֲהָ
 גִוִּים רַבִּים וְעַצְמוֹמִים מִמֶּךָ :
 ב וְנִתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ
 וְהִכִּיתָם הַחֲרָם תַּחֲרִים אֹתָם

וואתלגעהע , אונד וויר זא
 לעבען מאַנען , וויא יעצט
 געשיהט : (כה) אױך ווירד
 עז אונד דאבייא צור גאַטט
 זעליגקייט גערעכנעט : ווען
 וויר פֿאַר דעם עוויגען ,
 אונזערן גאַטט , אַללע דיא
 געבאַטע האַלטען , וויא ער
 זיא אונד פֿאַרגעשריבען
 האַט :

ז (ח) ווען דער עוויגע דיין
 גאַטט דיך אין דאָז
 לאַנד ברינגט , דאָהין דוא
 יעצט געהוט , אום עז איין צו
 נעהמען : אונד גראַסע נאַטט
 יאַנען פֿאַר דיר פֿערטרייבט ,
 דען חתי , גרגשי , אמרי ,
 כנעני , פרוזי , חוי אונד יבּוסי ,
 זיבען נאַטציאָנען , דיא צאַל
 רייכער אונד מאַכטיגער זינד ,
 אַלז דוא : (ג) דער עוויגע
 דיין גאַטט , גיבט זיא אין
 דיינעגעוואַלט , דאַס דוא זיא

לא

שלאַגוט : זאָ זאַללוט דוא זיא פֿערבאַננען , מאַכע

רש"י

תרגום אונקלוס

ז (א) ונשל . לשון השלכה והתזה וכן ונשל
 הברזל : (ב) לא תחכס . לא תתן להם
 סן אסור לו לאדם לומר כמה נאה נכרי זה .
 דבר ,
 די פֿקדנא :

ז (ח) אבי יעריבד יי אלהיך לארעא די אַת ועלל לתמן למידתה ויתרד
 עממין סגיאין מן קדמך חתאי וגרגשאי ואמוראי וכנענאי ופרזאי וחואי
 ונוסאי שכעאי עממין סגיאין ותקפין מנד : (ג) וימסרניו יי אלהיך קדמך
 ותתחנן קטרא תגמיה יתהון

לא

באור

ואולם כלם גורמים לנו חיים טובים כהיום הזה : (כה) וצדקה וגו' , מלבד שהמזות האלה
 בעצמם הם שזר טוב לעושיהם , עוד תחשב לנו לצדקה בעיני השם יתעלה , והוא יגמול לנו
 גמול טוב ומאוסה על כד הסקר והסכינה , אם נשמר לעשותם כאשר נזוט :
 ז (א) ונשל , לשון השלכה והתזה , וכן ונשל הברזל (דברי י"ט ה') , לשון הש"י . והנה

סע

ואתחנן ו

תרגום אשכנזי לט

לֹא־תִכְרַת לַיהוָה בְּרִית וְלֹא
תִחַנֵּם: וְלֹא תִתְחַתֵּן בְּסֵם בְּתוֹךְ
לֹא־תִתֵּן לְבָנֶיךָ וּבְתוֹךְ לֹא־תִקַּח
רִבְנָה: כִּי־יִסֹר אֶת־בְּנֶיךָ
מֵאַחֲרַי וְעִבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְחָרָה אֶפְיֹהוּהָ בְכֶם וְהִשְׁמִידֶנָּה
מִהָר: כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה
מִזְבַּחַתֵּיהֶם תִּהְיוּ וּמִזְבַּחַתֶּם
תִּשְׁבְּרוּ וְיִשְׁרְדוּם תִּגְדַּעוּן
וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ: וְכִי
עִם קְרוֹשׁ אֶתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ

מאכע קיינען בונד מיט
איהנען, אונד לאסע איהנען
קיינע גענאדע ווידערפארען:
(ג) פערשוואגערע דיק ניכט
מיט איהנען: גיב דיינע טאכטער
טער ניכט זיינעם זאהנע,
אונד נים זיינע טאכטער ניכט
פיר דיינען זאָהן: (ד) דען ער
ווירדע דיינען זאָהן פאָן מיר
אַבפיהרען, דאָס זיא אַנדערן
גאָטטערן דינטען: זאָ ווירדע
דער צאָרן דען עוויגען ווידער
אייך ענטברענגען, אונד דיק
גאָר באַרד אוויראָטטען:
(ה) אוהר מיסט פֿילמעהר
פֿאלגענדער געשטאַלט מיט
איהנען פֿערפֿאַהרען, איהרע
אַלטאַרע אומרייסען, איהרע
בילדוויילען צערשלאָגען:
איהרע האַינע אומהוואַן,

אונד איהרע געשניצטע בילדער פֿערברענגען: (ו) דען דוא ביזט איין דעם עוויגען
דיינעם גאָטטע געהייליגטען פֿאַלק:

בך

תרגום אונקלוס

רש"י

לֹא תִגְדַּע לַהוֹן קִיָּם וְלֹא תִרְחַם עֲלֵיהוֹן:
(ג) וְלֹא תִתְחַתֵּן בְּהוֹן בְּרִיתָךְ לֹא תִתֵּן
לְבָרִיָּה וּכְרִיתִיהָ לֹא תִסַּב לְכַרְךָ:
(ד) אַרְיֵי־יִטְעוּן יַת בְּרַךְ מִבְּתֵר פּוֹלְחֵי
וַיִּפְלְחוּן לְמַעֲוֹת עִמְמִיָּא וַיִּתְקַן רֹגְזָא
דְּיֵי בְּכוֹן וַיִּשְׁצִינְךָ בְּפָרִיעַ: (ה) אַרְיֵי
אִם בְּרִיָּן תַעֲבִדוּן לַהוֹן אַגְוִרִיהוֹן
תִּתְרַעוּן וְקִמְתְּהוֹן תִּתְבָּרוּן וְאַשְׁרִי־הוֹן תִּקְוִצְצוּן וְצִלְמִיָּהוֹן תִּזְקָרוּן בְּנִגְרָא:
(ו) אַרְיֵי עִם קְרוֹשׁ אֶתָּה קְרוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֶיךָ

דבר אחר לא תתן להם חכיה בדרך: (ד) כי
יסיר את בנך מאחרי: כמו של נכרי כשישא
את בתך יסיר את נכך אשר תלד לו בתך מאחרי
למדנו שכן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך אבל
בנך הבא מן הנכרית אינו קרוי בנך אלא בנה
שהרי לא כאמר על בתו לא תקח כי תסיר את
בנך מאחרי לא כי יסיר וגו': (ה) מזבחותיה'
של בנין: מזבחות: אכן אחת: ואשיריהם'
אילנות שעובדין אותן: ופסיליהם' כלמים:
לא

תתרעו וקמתהוון תתברוון ואשריהוון תקוצצוון וצלמיהוון תזקרוון בנגרא:
(ו) ארי עם קרוש את קדם יי אלהך

באור

שם הוא עומד וכאן יושא, והכו'ן שורש: (ד) את בנך, כמו של נכרי כשישא את בתך
יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי: למדנו שכן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך, אבל בן
בנך הבא מן הנכרית אינו קרוי בנך אלא בנה שהרי לא כאמר על בתו לא תקח כי תסיר את
בנך מאחרי (קדושין ס"ח): (ה) מזבחותיהם, של בנין: ומצבתם, אכן אחת: חגדעוון,
גידוע נוסף באילן: ופסיליהם, פסילי עץ: (ו) עם קרוש, כגדל מיתר האומות להיות
לניין

בְּךָ בָחַר יְיָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהוֹיֹת
 לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים
 אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: ז לא
 מִרַבָּבִים מִכָּל-הָעַמִּים חֶשֶׁק
 יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי-אַתֶּם
 הִמְעַט מִכָּל-הָעַמִּים: ח כִּי
 מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמֵרוֹ
 אֶת-הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 לְאַבְרָהָם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם
 בְּיַד חֹזֶקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים
 מִיַּד פַּרְעֹה מִקֶּדְ-מִצְרַיִם: ט מִפְטִיר
 ט וַיִּדְעַתְּ כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא
 הָאֱלֹהִים

דיך דאָט דער עוויגע דיין
 גאָטט ערוואָהלט, זיין לייב-
 אייגענע פֿאַלק צו זיין, אויז
 אללען פֿאַלקערן, דיא אויף
 דער ערדע וינד: (ז) ניכט
 ווייל איהר עטוואַ צאלרייכער
 אלו אנדרע פֿאַלקער וואָרט,
 דאָט דער עוויגע אייך און
 גענאָמען, אונד ערוואָהלט:
 דען אין וואָרהייט וינד איהר
 דיא וועניגזמען אונטער אל-
 לען פֿאַלקערן: (ח) זאָנדרען
 בלאָס ווייל דער עוויגע אייך
 ליכט אונד דען אייך האָלטען
 ווילל, דען ער אייערן עלטערן
 צונעשוואָרען, האָט ער אייך
 מיט שטאַרקער האַנד אויז
 מצרים געפֿיהרט: אונד אויז
 דעם שקל אַפֿענהויזע, פֿאַן
 דער האַנד פרעה קאָניג צו
 מצרים עררעטעט: (ט) ער-

קעננע אלוף, דאָס דער עוויגע דיין גאָטט וואָהרער גאָטט זיין: איין

תרגום אונקלוס

רש"י

בְּךָ אֶתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַחְוֵי לִיָּה לְעַם
 חָבִיב מִכָּל עַמֻּמַּיָּא דִּי עַל אֶפְרִי
 אָרְעָא: (ז) לָא מִדְּסִינְיָאִין אֲתוֹן
 מִכָּל עַמֻּמַּיָּא צְבִי יְיָ בְּכוֹן וְאַתְרַעֵי
 בְּכוֹן אָרִי אֲתוֹן זְעִירֹן מִכָּל עַמֻּמַּיָּא:
 (ח) אָרִי מִדְּרַחֲמִים יְיָ יִתְכוֹן וּמִדְּנִטְר
 יִתְ קִיטָא דִּי קָנִים לְאַבְרָהָם אֶפְרִיק
 יְיָ יִתְכוֹן בִּידָא תְּקִיפָא וַיַּפְרֶקְךָ מִבֵּית
 עַבְדִּוּתָא מִיַּד פַּרְעֹה מִקֶּדְא

(ז) לא מרובבם * כפשוטו ומדרשו לפי שאין
 אתם מגדלין עממכם כשאני משפיע לכם
 טובה לפיכך חשק בכס: כי אתם המעט *
 המנועטין עממכם כגון אברהם שאמר ואנכי
 עפר ואפר וכגון נח ויהוה ויהוה ויהוה *
 לא בכבודו כנר שאמר אדמה לעליון (ישעיה
 י"ד) וכחכר שאמר מי ככל אלהי הארצות
 (מלכים י"ח) וסירס ואמר אל אני אושז אלהי
 ישבתי (ישוקאל כ"ח): כי אתם המעט * הרי
 כי משמש בלשון דהא: (ח) כי מאהבת * הרי
 כי משמש בלשון אלא * לא מרובבם חשק ה'
 בכס * אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את

דְּמִצְרַיִם: (ט) וַיִּדְעַתְּ אָרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא

באור

לגיון של עלך, וזהו להיות לו לעם סגולה,
 מלכותו, וכנא אחד להיות לגיון המיוחד לו,
 ועם סגולה, ועל כן מהראוי שלא תעבוד
 אלא לו לבדו, ולא תשתף עמו דבר וולתו,
 כמעשה שאר האומות שלא נאמר להם
 השתף: (ז) לא מרובבם, שיהיו הרבים
 למלך, כענין שכתוב
 ברכ

ואתחנן ז

תרגום אשכנזי מ

הַאֱלֹהִים הָאֵל הַנְּאֻמָּן שֹׁמֵר
הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאַהֲבָיו וְלִשְׁמֵרֵי
מִצְוֹתָו לְאַרְףָּ דְדוֹר : י וּמִשְׁלָם
לְשִׁנְאָיו אֶל־פְּנֵיו לְהֶאֱבִידוֹ לֹא
יֵאָחֵר לְשִׁנְאָו אֶל־פְּנֵיו יִשְׁלַם־
לוֹ : יא וְשִׁמְרַת אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־
הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
אַנְכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם : פ

מצותיו קרי והיה

אין טרויטער גאטט, דער
זיינען בונד האלט אונד גע-
נאדע ערצייגט, דענען, דיא
איהן ליבען אונד זיינע גע-
באטעה האלטען, ביז אין
דאז טויזענדעזטע געשלעכט:
(י) זיינען האסערן אבער
פֿערגילט ער פֿאר איהרען
אויגען אויף דער שטעללע,
אונד רייכט זיא אויף: ער
טראגט עז זיינעם האסער
ניכט לאנגע נאך, זאנדערן
פֿערגילט איהם פֿאר זיינעם
אנגעזיכטע: (יא) בעאבאכטע
ארויף דאז געבאטה, דיא
געזעטצע אונד רעכטע, דיא איך דיר יעצט, צור אויזאיבונג, פֿארשרייבע: ווען

תרגום אונקלוס

רש"י

אלהים אלהא מהימנא גמר קימא
וחסדא לתמוהי ולגמרי פקודיה
לא לפי דרין: (י) ומשלם לשנאיהי
טבון דאינון עבדיו קדמוהי פתיחוון
לאזכריחוון לא מאחר עזכר טב
לשנאיהי טבון דאנון עבדיו קדמוהי
פתיחוון משלם להון: (יא) ותמרית
תפקדתא ויתקימא ויתדיניא די אנא מפקד לך יומא דין למעבריהון

השבעה. מחמת שמר את השבעה: (ט) לאף
דור. ולהלן הוא אומר לשלם כלן שהוא סמוך
אלל לשומרי מצותי העושין מיראה הוא אומר
לא לך ולהלן שהוא סמוך אלל לאהביו העושין
מאהבה שכן יותר גדול הוא אומר לאלפים:
אוהביו. או העושין מאהבה שומרי מצותי.
או העושין מיראה: (י) ומשלם לשנאיו אל
פניו. כתיב משלם לו גמולו הטוב כדי
להאבדו מן עה"ב: (יא) היום. לעשותם
למחר לעה"ב לטוב שכרם: והיה
תפקדתא ויתקימא ויתדיניא די אנא מפקד לך יומא דין למעבריהון

באור

ברב עם הדרת מלך: חשק, ענין קשר ודבוק כמבואר למעלה: כי אתם, הרי כי משמש
בלשון דהא: כי מאהבה, הרי כי משמש בלשון אלא, לא מרובכס אלא מאהבה ה' אתכם:
(ח) ומשמרו, שם הפעל, והטעם כדי שישמרו: (ט) וידעה, ע"י שהוכיחך ביד חזקה
מתחת עול אדוני' קשה תדע שהוא שיש לו כח והוא יכול על כל: ומה שאמרתי שכתבך
בעבור שנועתו, תדע שהוא כאמן בבלייתו, ולא ישוב דברו ריקם: לא לך דור, מספר
קצוב תחת בלתי קצוב, דרך מליני, והטעם לאין קץ: (י) ומשלם לשנאיו, לכל אחד
משנאיו: אל פניו, כתיב משלם לו גמולו הטוב, כדי להאבדו מן העולם הבא, כן פי'
רש"י ז"ל וכן ת"א ויב"ע: ומפרשים אחרים פירשו ומשלם לשנאיו פרי חטאתם, אל פניו לו
ולבניו עד דור רביעי: לא יאחר, מדור רביעי, כאשר ישמר הברית והחסד לאלף דור,
חו היא מדה טובה מרובה ממדת פורענות: וכראה שכן הוא המשך הכתובים, אמר האל
הכאמן שומר בריתו לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור, ואם יהי' אחד מן הדורות האלף
ההם דור סורר, לא יפסוק בשביל זה חסד האל מורעו כי ישלם לרשע על פניו וישמר
בריתו לזרעו אחריו: והוא שאמר לא יאחר לשנאו

ווען איהר דיזע רעכטע ^{יב} **וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן אֶת**
הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֹהִים וְשָׁמְרֵתֶם
וַעֲשִׂיתֶם אִתָּם וְשָׁמַר יְהוָה
אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־
הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם :
וְאַהֲבָךָ וּבִרְכָךָ וְהִרְבָּךָ וּבִרְכָךָ
כִּי פָרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ דִּגְגָךָ
 ותירשך

(יב) ווען איהר דיזע רעכטע
 אנגעהמט, זיא בעאבאבאמטעט
 אונד אין אויזאיבונג ברינגט,
 זא ווירד דער ערפאלג זיין :
 דאס דער עוויגע דיין גאטט
 אויך דען בונד אונד דיא גע-
 נאדע האלטען ווירד, דיא ער
 דיינען עלטערן צוגעשווארען :
 (יג) ער ווירד דייך ליבען,
 זעגען אונד פערמעהרען :
 ער ווירד אויף דעם ערד-
 רייכע, דאז ער דיר אוינצו-
 געבען, דיינען עלטערן צוג-
 געשווארען, דיא פריכטע דיינען ליבען אונד דיינען פערלדען, דיין געטריידע,

דיינען תרגום אונקלוס

תרגום אונקלוס

רש"י

וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן (יב) **וְהָיָה חֶלֶף דִּי־תִקְבְּלוּן יַתְדֵי־נִינְא**
אֱלֹוֹן וְתִטְרִוּן וְתַעֲבְדוּן יַתְהוּוֹן
וְיִשְׂרָאֵל לְךָ יַתְקַיָּמָא וְיַתְחַסְדָּא
דִּי קַיִם לְאַבְרָהָם (יג) וְיִרְחַמְנֵךָ וְיִבְרַכְנֵךָ וְיִסְגְּנֵךָ וְיִלְדְּא־דְמַעְךָ וְאַבְרָ
 וחמךך

עקב תשמעון. אס המכות
 קלות שאלס דש צעקניו
 תשמעון: ושמר ה' וגו' ישמור לך הבטחתו:
 שגר
 די קיים לאברהם (יג) וירחמנך ויברכנך ויסגנך וילדא דמעך ואבא
 דארעך עבוכךך

באור

להיו' ענשו שמור לבניו, ויאבדו ח' וזכות אבי אבות השמור להם מדורות אלף, כי אס אל
 פניו שלם לשאלו: ולכן אס תשמור את המצוה ואת החקים ואת המשפטים, אשר אנכי מניח
 היום, ומסיים והולך והי' עקב תשמעון וגו' ושמר ה' להיך את הבטחתו ואת החסד אשר נשבע
 לאבותיך, כי כן מדותיו של הקב"ה, שומר בריתו ומסדו לדור אחרון, שימלא ראיו לכך:

(יב) והיה עקב, כמו לעולם עקב, שכן באחרונה י' (הראש"ע), ולזה הסכים הרמב"ן
 ואמר והמפרשים אמרו כי טעם עקב שכן באחרית, וכן בשמור עקב
 רב (תהלים י"ט י"ב), יאמר והיה אחרית תשמעון המשפטים ותשמרו אותם שימור השם
 הברית והחסד ואהבך, וכיון הוא כי יקראו בלשון הקודש תחלת כל דבר בלשון ראש כענין
 ראש דברך אמת, וכן גדול הדור ראש העם, והדבר המשונה, ראש נשמים, וכן יקרא
 אחרית כל דבר עקב, כי הלאשון יתפוס דמיונו באלס, והראש תחלה והעקב בו אחריו וסוף,
 ואנקלוס תרגם עקב חלף, כמו חלף עבודתם (במדבר י"ח כ"א), עשאו לשון סבוב, כגור
 מן והי' העקיב למישור (ישעי' מ' ד'), הדרך המשוקל הולך סביב סביב, יאמר והי' סבת
 שמעכם המשפטים ועשותכם אותם, שימור השם לכם בריתו, ודומה לזה בגלגל הדבר הזה
 בסבתו, כן כתב הרמב"ן ז"ל: ולדעתו גם עקב הרגל מן הענין ההוא, בעבור היותו מעוגל,
 כמו שיקרא אמוכע היד קף, בשביל דמיונו עם כפות זהב: ולזה מתורגם בל"א (ערפאלג),
 שהוא המסובב הנא באחרונה: אשר נשבע לאבותיך, לתת לזרעם אשר ילכו בדרכיהם:
 (יג) ואהבך וברכך והרבהך, כי מסגולת האוהב לשמח בשמחת הנאהב ולהטיב לו כפי
 יכלתו: וברכך והרבהך כלל, לכן מועמד באתנח, וברך פרי בטנך וגו' פרט: אלפיך,
 כמו אלופיניו מסובלים (תהלים קמ"ד י"ד), ושגר מלאשן שלום, והשעור ולדי בקרך, שהקב"ה
 משגרת

עקב ז

תרגום אשכנזי מא

וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ שְׁגַר אֶלְפִיךָ
 וְעִשְׂתֶּרֶת צִאֲנֶךָ עַל הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְתֶתְלֶךָ:
 יד בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים
 לְאִיְהוּיָה בְּךָ עֵקֶר וְעִקְרָהּ
 וּבְבִהְמוֹתֶיךָ: טו וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ
 כָּל־חֲלִי וְכָל־מַדּוּי מִצָּרִים
 הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ לֹא יִשְׁיִמּוּ
 בְּךָ וּנְרַתְנִם בְּכָל־שָׁנָיֶיךָ:
 טז וְאָכַלְתָּ אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר
 יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לֹא־
 תַחֲוֹם עֵינֶיךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תֵעַבֵד

דיינען מאַזט אונד דיין אָעל,
 וויי אַויך דיינע רינד־זוכט
 אונד העערדען קליינען פֿיהען
 זעגנען: (יד) דוא ווירזט דיא
 געזעגנעזטע אונטער אַללען
 נאַטציאָנען זיין: עז ווירד
 אונטער דיר קיין אונפֿרוכט־
 באַרער אָדער אונפֿרוכט־
 באַרע זיין, אַויך ניכט אונטער
 דיינעם פֿיהע: (טו) אַללע
 קראַנקהייט ווירד דער עוויגע
 פֿאַן דיר אַכווענדען: אונד
 דיא באַזען זייכען פֿאַן מצרים,
 דיא אייך בעקאַנט זינד, דיר
 ניכט אויפֿלעגען, זאָנדערן
 אויף דיינע פֿיינדע קאַממען
 לאַסען: (טז) אויפֿרייבען
 זאַללוזט דוא אַללע פֿאַלקער,
 דיא דער עוויגע דיין גאַטט
 דיר געבען ווירד, דוא מוסט
 איהרער ניכט שאַנען: דאַס
 דוא

את

תרגום אונקלוס

ר ש"י

וְחִמְרֶךָ וּמִשְׁחָךְ בְּקָרֵי תוֹרֶךָ וְעֵדְרֵי
 עֵנֶךָ עַל אֶרְעָא דִּי־קָנִים לְאַבְרָהָם
 לְמִתָּן לָךְ: (יד) בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל־
 עַמְמִיָּא לֹא יְהִי בְךָ עֵקֶר וְעִקְרָא
 וּבְכַעֲיֶיךָ: (טו) וַיִּעֲדֵי יְיָ מִנֶּךָ כָּל־
 מַרְעִיז וְכָל מַכְתְּשֵׁי מִצְרַיִם בִּישְׂיָא דִּי יִדְעָתָ לֹא יִשְׁוֹנוּ בְּךָ וַיִּתְנַנוּ בְּכָל־
 סְנָאָךְ: (טז) וְתִגְמַר יִתְּכָל עַמְמִיָּא דִּי יְיָ אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לֹא־תַחֲוֹם עֵינֶיךָ
 עֲלֵיהוֹן וְלֹא תִפְלַח

(יג) אַגַר אַפִּיךָ • וְלִדֵי בִקְרַךְ שֶהַנְּקִב' מִשְׁגֶּרֶת
 מִמַּעֲיָה: וְעִשְׂתֶּרֶת לֹא־כָךְ • מִנְּחָס פִּירַשׁ אֲבִירֵי
 בָּשָׂן (תְּהִלַּי כ"ג) מִבְּחַר הַבָּשָׂן כִּמוֹ עִשְׂתֶּרֶת
 קִרְבִּים לָשׂוֹן חֹזֶק וְאוֹנְקָלוֹס תִּרְגַּם וְעֵדְרֵי עֵבֶד
 וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ לְמַה נִּקְרָא שְׁמֵם עִשְׂתֶּרֶת
 שְׁמַעֲשִׂירוֹת אֶת צַעֲלִיָּהּ: (יד) עֵקֶר • שְׂחִיטָה
 מוֹלִיד
 מַרְעִיז וְכָל מַכְתְּשֵׁי מִצְרַיִם בִּישְׂיָא דִּי יִדְעָתָ לֹא יִשְׁוֹנוּ בְּךָ וַיִּתְנַנוּ בְּכָל־
 סְנָאָךְ: (טז) וְתִגְמַר יִתְּכָל עַמְמִיָּא דִּי יְיָ אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לֹא־תַחֲוֹם עֵינֶיךָ
 עֲלֵיהוֹן וְלֹא תִפְלַח

באור

מִשְׁגֶּרֶת מִמַּעֲיָה: וְעִשְׂתֶּרֶת צִאֲנֶךָ, אָמְרוּ שֶׁהֵם נִקְבוּת הַבָּשָׂן, וְאָמְרוּ רז"ל לְמַה נִּקְרָאוּ שְׁמֵם
 עִשְׂתֶּרֶת, שְׁמַעֲשִׂירוֹת אֶת צַעֲלִיָּהּ, שְׁמוֹכֵר הַסֶּלֶב וְהַזְמֵר וְהַטְּלָאִים: וְהַגְּלִמִּים הַעֲשׂוּיִי' עַל־
 צוֹרֵתָן נִקְרָאוּ גַם כֵּן עִשְׂתֶּרֶת עַל שְׁמֵם: (טו) וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חֲלִי, חוֹלֵי הַנְּהוּג לְבוֹא
 צְעוּלָם: וְכָל מַדּוּי מִצָּרִים הָרָעִים, הוּא חוֹלֵי חֶן מִן הַמַּכְהָג: יִשְׁיִמּוּ, בְּקִמְצ' הַמִּס'
 תַּחַת צִירֵי: (טז) וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעַמִּים, הוּא שֶׁלֹּא שֶׁסְּאִיכָל לִפְנֵי שֶׁהִאִיכָל
 מַכְהָה הַמֵּאכָל בְּרַעְבוֹן גּוֹפְנִי, וְהַשּׂוֹכֵל מִכְּלֵה הַשּׂוֹכֵל בְּרַעְבוֹן נַפְשׁוֹ: כִּי מוֹקֵשׁ הוּא, כֹּל
 אֶחָד מֵאַלְהֵיהֶם. (הַרְאֵב"ע), וַיִּתְּכָן שֶׁהוּא מוֹסְבֵּל עַל הַפְּעַל: לֹא תַחֲוֹם וְגו', וְלֹא תֵעַבֵד,
 לְפִי

אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא
 לָךְ : ס י כי תאמר בלבבך
 רבים הגוים האלה ממני איכה
 אוכל להודישם: יח לא תירא
 מהם זכר תזכר את אשר עשה
 יהוה אליהם לפרעה ולכל
 מצרים: יט והמסת הגדלת
 אשר ראו עיניך והארצות
 והמפתים והיר החזקה והיורע
 הנמויה אשר הוצאת יהוה
 אליהם בן עשה יהוה אליהם
 לכל העמים אשר אתה ירא
 מפניהם: כ וגם את הצרעה
 ישלח

דוא נוכט איהרען גאטטערן
 דינוט, דען דיזען ווערדע איין
 פאלשטריק פיר דין זיין :
 (ז) דוא ווירוט פיללייכט אין
 דינעס הערצען שפרעכען ,
 דיזע פאלקער זינד גראסער
 אלו איך: וויא קאן איך זיא
 אויטרויבען ? (יח) פירכטע
 דין אבער ניכט פאר איהנען!
 בערענקע נור , וואו דער
 עויגע דיין גאטט אן פרעה
 אונד גאנץ מצרים אויגע-
 איכט האט: (יט) דוא גראסען
 פערזוכונגן, דוא דינע אויגען
 געזעהן האבען, דוא צייכען
 אונד וואונדר, דוא שטארקע
 האנד אונד דען אויגע-
 שטרעקטען ארם, מיט
 וועלכעם דער עויגע דיין
 גאטט דין הערזין געפיהרט
 האט: עבען אלוז ווירד דער
 עויגע דיין גאטט אללען
 פאלקערן טהון, פאר דענען

דוא דין פירכוט: (כ) ער, דער עויגע, דיין

רש"י

תרגום אונקלוס

נת טענתהון ארי לתקלא יהון לך :
 (י) ארי תומר בלבבך סגיאין עמטיא
 האליו טני אכהיו אכול לתרכותהון :
 (יח) לא תדחל טנהון מדבר תדבר
 ית דייעבר יי אלהם לפרעה ולכל
 מצרים: (יט) גסין רכרכיו די חזאה
 עינה ואתיא ומפתיא וירא תקיפא
 ודרעא טרמטא דאפקה יי אלהם כן
 יעביד יי אלהם לכל העמטיא די את רחל מן קדמיהון: (כ) נאף יתדערעיתא

מוליד: (יז) כו תאמר בלבבך על כרחק
 לטון דילמא הוא שמה תאמר בלבבך מפני שהם
 רבים לא איכל להורישם א תאמר כן לא תירא
 מהם ולא יתכן לפרשו באחת משאל לשונות
 של כי שטל עליו טוב לא תירא מהם :
 (יט) המכות נסיונות: האותות כגון
 ויהי לנפש והיו לדם ביבשת: המופתים
 המכות המופלאות: היד החזקה זה הדבר:
 והודוע הכטויה זו המרב של מכת בכורות:
 (כ) הכרעה ייין שרן העוף שהיתה זורקת
 בהם

באור

לפי שהדבר הזה, כלומר המלה עליהם הוא לך למוקש: וכן מתורגם בל"א: (יז) כי
 האמר, לטון דילמא הוא, שמה תאמר. (רש"י): (יט) אשר הוצאת, כמו אשר בה
 הוטיאך

עקב ז

יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-
אָבֹד רֵגְשָׁאֲרִים וְהַנְּסַתְרִים
מִפְּנֵיךָ: כֹּה לֹא תִעְרַץ מִפְּנֵיהֶם
כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֶל-
גְּדוֹל וְנוֹרָא: כג וְנִשְׁלַח יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיךָ
מֵעַט מֵעַט לֹא תוֹכֵל כִּלְתֵּם
מִיָּד פֶּן-תִּרְבֶּה עַלְיֶיךָ חַיַּת
הַשָּׂדֶה: כד וְנִתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְפָנֶיךָ וְהָמָם מִהוֹמָה גִדְּלָה
עַד הַשְּׂמֹדִם: כה וְנָתַן מַלְכֵיהֶם

בירך

תרגום אשכנזי מב

דיין גאטט ווירד אויך דיין
פֿערצעהרנדען איבעל (איינע
אַרט גיפטיגען אונגעציעפֿערן)
אונטער זיין שיקען: דאס
אויך דיא אומקאָממען, דיא
נאָך איבריג זינד, אונד זיך
פֿאַר דיר פֿערבאָרגען האַבען:
(כא) לאַס דיר פֿאַר איהנען
ניכט באַנגע וועררען: דען
דער עוויגע דיין גאטט איזט
אונטער דיר, איין גראַסער
אונד פֿורכטבאַרער גאטט:
(כב) נאָך אונד נאָך ווירד
דער עוויגע דיין גאטט דיזע
פֿאַלקער פֿערשייכען: צו
שנעלל קאַנט דוא זיא ניכט
אויפֿרייבען, זאַנט קאַנטען
דיא ווילדען טהירע זיך ווירער
דיך פֿערמעהרען: (כג) דער
עוויגע דיין גאטט ווירד דיר
זיא אָבער פֿריי געבען: אונד איינע גראַסע בעשמירצונג אונטער זיא שיקען, בזו
זיא פֿאַלליג אויפֿגעריבען זינד: (כד) איהרע קאַניגע ווירד ער דיר אין

תרגום אונקלוס

יגרי יי אלקה בהון עד דגברון
דאשתארו ודאמטרו מן קדטך:
(כא) לא תתבר מן קדמיהון ארי יי
אלקה שכנתיה בינה אלקה רבא
ודחילא: (כב) ויתרד יי אלקה נת
עמטא האליו מן קדטך ועיר ועיר
לא תכול לשציותהון בפריע הלמא תסגי עלך חית ברך:
אלקה קדמך וישגשגון שגוש רב עד רישתיצון: (כד) וימסר מלכיהון

באור

הוסיף: (ב) הצרעה, חולי בנף ומגורת כרעת, (הראב"ע): ואולם לא מנאכו שיכול
על מכה או חולי לשון שולח שאמר בכל מקום על בעל חי, לכן נראה שהוא מין שרץ העוף
כמו שאמרו (כוטה ל"ו): (בא) הערץ, פעל עומד, ענינו השבר והסתת: (כב) ונשל,
כמו כי ישל זיתך (דברים כ"ח מ'), ענינו הפרוד והתלישה מן המחובר: (כג) והמס, כקד
קמן כולו, לפי שאין מ"ס האחרונה מן היפוד (האורש), והרי הוא כמו והס אותם, אבל
והמס

רש"י

בהם מרה ומסרתן ומסמא את עיניהם בכל
מקום שהיו נסתרים שם: (כב) מן תרבה עליך
חית השדה והלא אם עושין רכובו של מקום
אין מתראין מן החיה שאמר וסית השדה
השלמה לך (איוב ה') אלא גלוי היה לפניו
שעתידין לחטוא: (כג) והמס - כקוד קמן
כולו לפי שאין מ"ס אחרונה מן היסוד והרי
הוא

בירך

בִּידֶךָ וְהֵאבֵדְתָּ אֶת־שְׁמוֹם
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ
 בְּפָנֶיךָ עַד הַשְּׂמֹדָה אַתֶּם :
 כִּי פָסִירִי אֶל־הֵיחֵם תִּשְׂרַפּוּן
 בְּאֵשׁ לֹא־תִחְמַד בְּסֶף וְזֶה־ב
 עֲלֵיהֶם וְלִקְחַת לָךְ פֶּן תִּוְקַשׁ
 בּוֹ כִּי תִוְעֵבֶת יְהוָה אֶל־הַיָּד
 הַזֹּאת : כִּי וְלֹא־תָבִיא תִוְעֵבָה אֶל־
 בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כַּמָּהוּ שֶׁקֵּץ י
 תִּשְׁקָצְנוּ וְתַעֲבִי תִתְעַבְנוּ כִּי־
 חֵרֶם הוּא : פ

אין דיא האַנדע געבען , אונד
 דווא ווירזט איהר נאמען
 אונטער דעם היממעל פֿער=
 טילגען : ניאמאנד ווירד דיר
 ווידערשטאנד טהון קאננען ,
 ביז דוא זיא פֿאלל'יג און=
 געדאָטעט האַזט : (כה) דיא
 שניטצבילדער איהרער גאָט=
 טער מיסט איהר פֿערברענג=
 נען : לאַס דיר דאָ גאָלד
 אונד זילבער דאָראַן ניכט
 געליוטען , עז פֿיר דיר צו
 בעהאַלטען , עז קאָננטע דין
 אונגליק זיין , דען עז איזט
 איין גרייאל פֿאַר דעם עוויגען
 דינעם גאָטט : (כו) ברינגע
 קיינען גרייאל אין דין הוין ,
 זאָנטען קאָמט דער באַן אויף
 דיר , ווּיִא ער אויף איהם
 איזט : דווא מוסט אַבשייא

כל

אונד גרייאל דאָפֿאַר האַבען : דען דער באַן רוהט דאָרויף : אַללע

תרגום אונקלוס

רש"י

הוא כמו והם אותם אבל והמס גלגל עגלתו
 (ישעיה כ"ח) כולו יסוד לפיכך חזיו קמן וחזיו
 דתשיצו יתהוון : (כס) צלמי טעותהון
 ודחכא עליהון ותסכ לך דלמא תתקל ביה ארי מרחק קדם יי אלקה הוא :
 (כו) ולא תעיל דמרחק לביתך ותהי חרמא פנתיה שקצא תשקצניה ורחקא
 תרחתניה ארי חרמא הוא :

כל

באור

והמס גלגל עגלתו (ישעיה כ"ח כ"ח), כלו יסוד , לפיכך חזיו קמן וחזיו פתח כאשר פעל
 של שלש אותיות (רש"י) : וכן כתב הרד"ק שמשפטו הימס , ומ"ס האחרון סימן הרבים :
 והרש"ס נלחץ להכניסו עם הכפולים , ואין דבריו נראים : (כד) השמרך , שם הפעל
 ואם הוא בחירק , ויתכן היות כמוהו השאיר לו שריד (והוא כמו השמד , האשר , ואינו עבר
 ליחוד מבנין הפעול) , והעד אותם שהוא הפעול (ובהכרח יהיה כף השמיד כמו הפועל ,
 והשמיד שם הפעל או מקור) . (הראב"ע) : (כה) עליהם , אשר עליהם : ולקחת לך ,
 ותרצה לקחת לך : חוקש בו , בכסף או צוהב , וכן הוא שנסמך : (כו) והיית חרם כמוהו ,
 שב על הכסף או הזהב , ואינו שב על התועבה , כי היא נקבה , והכלל שאסור ליהנות מן
 נוי עבודת אלילים ומשמיה ותקרובה :

כל